

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การศึกษาบทบาทของผีในนิทานพื้นบ้านล้านนา
 ผู้เขียน นางสาวศุภลักษณ์ ปัญโญ
 ปรึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาและวรรณกรรมล้านนา)
 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อรวบรวมนิทานเรื่องผีในล้านนา ๒) เพื่อศึกษาบทบาทของผีในนิทานพื้นบ้านล้านนา ๓) เพื่อศึกษาฐานคิดเรื่องผีที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านล้านนา โดยอาศัยแนวคิดสังคมวิทยา มานุษยวิทยา เรื่องกระบวนการจัดเวลาทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม และทฤษฎีโครงสร้างนิยม และหน้าที่นิยม มาเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คัดเลือกนิทานเรื่องผีได้ทั้งหมด ๒๓๗ เรื่อง โดยแบ่งข้อมูลนิทานออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ นิทานเรื่องผีที่มีโครงเรื่อง เหตุการณ์ ตัวละคร และสถานที่ จำนวน ๑๖๒ เรื่อง และนิทานผีที่นำเสนอในลักษณะการอธิบาย จำนวน ๗๕ เรื่อง ซึ่งนิทานในลักษณะการอธิบายนี้ เป็นรูปแบบที่ถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะและดั้งเดิมของนิทานผี

จากการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งนิทานผีได้ ๕ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มนิทานผีบรรพบุรุษ ๒) กลุ่มนิทานผีอารักษ์และผีเจ้านาย ๓) กลุ่มนิทานผีสิง ๔) กลุ่มนิทานผีป่าผีห้วย ๕) กลุ่มนิทานผีจี้โลกจี้ลัก ๖) กลุ่มนิทานผีทำนายและการละเล่น ๗) กลุ่มนิทานผีง้าวคนหลัวก (ผีโง่และคนฉลาด) ๘) กลุ่มนิทานผีอธิบายเหตุ ๙) กลุ่มนิทานผีผีผีเมีย พฤติกรรมของผีที่ปรากฏในกลุ่มนิทานเหล่านี้ทำให้มองเห็นถึงบทบาทของผีที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคมล้านนาได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของผีกับการเป็นทางออกของความขัดแย้งและกฎเกณฑ์ทางสังคม ผีกับการให้การศึกษาและอบรมระเบียบสังคม ผีกับการถ่ายทอดความเชื่อและพิธีกรรม และผีกับการสร้างเอกลักษณ์ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งพบว่าบทบาทของผีกับการให้การศึกษาและอบรมระเบียบสังคมเป็นบทบาทสำคัญและปรากฏในนิทานผีของล้านนาทุกกลุ่ม อันเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์สำคัญในการเล่าและสร้างสรรค์นิทานผี

นอกจากนี้บทบาทของผีในนิทานพื้นบ้านล้านนา ยังสะท้อนให้เห็นถึงฐานคิดเรื่องผีที่ดำรงและสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมล้านนา ซึ่งพบว่าชาวล้านนามองว่าผีและมนุษย์สามารถพบปะ

พูดคุย ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นการแสดงความสัมพันธ์ทั้งในลักษณะของมิตรที่สามารถพึ่งพาอาศัยและศัตรูที่คอยทำร้ายและเอาเปรียบซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงฐานคิดในด้านวิถีสังคม เพศ ศาสนา เศรษฐกิจ และการเมือง ของสังคมล้านนาได้อีกแง่มุมหนึ่ง แต่ถึงอย่างไรในมโนนึกของชาวล้านนาก็ตระหนักดีว่าผีมีอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถบันดาลความสุขสวัสดิ์ ทรัพย์สินต่าง ๆ รวมถึงลงโทษเมื่อนุชย์กระทำในสิ่งไม่เหมาะสมไม่ควร บทบาทของผีที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านล้านนาส่วนใหญ่ จึงเหมือนการขกตัวอย่างหรือเตือนให้ชาวล้านนามีพฤติกรรมที่ดีงามและถูกต้องเหมาะสมกับค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนถึงจารีตประเพณีของสังคม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title A Study of Spirit's Roles in the Lanna Folktales
Author Miss Supaluck Punyo
Degree Master of Arts (Lanna Language and Literature)
Thesis Advisor Assoc. Prof. Songsak Prangwatthanakun

ABTRACT

The ๓ objectives of this study were ๑) to collect spirit Folktales in Lanna, ๒) to study the roles of spirit in Lanna Folktales and ๓) to determine the fundamental idea about spirit existed in Lanna Folktales by using sociological and anthropological idea on socialization, social organization and functionalism, Structuralism theory to be guideline for the study. In this study, there were ๒๓๓ spirit folktales selected and divided into ๒ features i.e. ๑๖๒ tales with plot, incidents, characters and places and ๗๕ tales presented by describing the story.

The study revealed that Lanna spirit folktales could be divided to ๕ categories which were ๑) ancestors spirits, ๒) protector and leader spirits, ๓) possessive spirits, ๔) wild spirits, ๕) greedy spirits, ๖) predicting and playing spirits, ๗) silly spirits and clever humans, ๘) cause describing spirits and ๙) husband and wife spirits. all actions of the spirits shown in the stories demonstrated the important role of spirits on the solutions to the conflict and regulation in the society, spirits and education with social orders and discipline, spirits with the belief and ceremony transition and spirits and uniqueness and local history building.

It was found that the role on education with social orders was the most important and shown in all categories of Lanna spirit folktales. This showed the essential purposes of story telling and spirit story creating.

In addition, the roles of the spirits in Lanna folktales also reflected the basic idea on spirits remained and involved with Lanna people. Thus, Lanna people saw that spirits and humans could meet, talk and do various activities together. this showed the relationship on friendliness of which both could find assistance and enemies who harmed and took advantages on each other. However, in Lanna people's sub conscience, they realized that spirits were more powerful than humans and they could ordain the wellbeing, happiness and wealth, in contrast they could punish humans when they did anything inappropriately. Most of the spirit's roles in Lanna folktales, therefore, were as the examples or warnings for Lanna people to behave following the social values and traditions.